

Nr 211.

Ankom till riksdagens kansli den 20 juni 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1944/45 beräkna, till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor (punkt 16), till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor (punkt 17) och till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor (punkt 18).

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 273, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 maj 1944, föreslagit riksdagen att anvisa nämnda anslag med respektive 7 500 000 kronor, 4 000 000 kronor och 68 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *H. Sten* och *Einar Persson* (I: 348) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Jansson* i Hällefors *m. fl.* (II: 544), vari hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av förevarande proposition måtte göra det uttalandet, att vid den statsunderstödda hjälpverksamheten för arbetslösa skogsarbetarnas hjälpbehov måtte prövas enligt samma principer som dem, vilka tillämpas för övriga grupper av arbetslösa.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda förslag, får utskottet hänvisa till motionen I: 348.

I skrivelse den 17 februari 1944 har *statens arbetsmarknadskommission* framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1944/45.

I samband härmed har kommissionen givit en kortfattad översikt över läget på arbetsmarknaden under år 1943. Kommissionen har vidare inkommit med en redogörelse för arbetsmarknaden under första kvartalet 1944.

Med skrivelse den 4 maj 1944 har kommissionen överlämnat sedvanlig verksamhetsberättelse för år 1943. Nämnda berättelse har som bilaga fogats vid propositionen.

Läget på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadskommissionen har framhållit, att förhållandena på arbetsmarknaden under 1943 och första kvartalet 1944 karakteriserades av tendensen till stabilisering vid en anmärkningsvärt hög sysselsättningsnivå, såväl i fråga om det allmänna arbetsmarknadsläget som beträffande arbetsmarknadens säsongmässiga förändringar. Till belysande härav har kommissionen lämnat en redogörelse för förhållandena inom skilda grenar av industrien och näringslivet i övrigt.

Även om läget på arbetsmarknaden under den hittills gångna delen av 1944 i stort sett icke undergått några andra förändringar än sådana, som sammanhånga med säsongutvecklingen, hade likväl de omfattande driftsnedläggelserna inom pappersmasseindustrien, som ägde rum under de tre sista månaderna år 1943, medfört en betydande ökning av antalet hjälpsökande i Västernorrlands och Värmlands län.

Vid utgången av mars månad 1944 åtnjöto i hela riket 12 697 arbetslösa eller 73,5 % av samtliga hjälpsökande statlig eller kommunal arbetslöshets-hjälp. Av de hjälpta erhöilo 56 % hjälp i form av arbete och 44 % i form av understöd. I Västernorrlands län åtnjöto över 80 % av samtliga hjälpsökande arbetslöshetshjälp; 2 493 (60 %) voro hjälpta genom arbete och 1 663 (40 %) genom understöd. Under tiden 1 juli 1943—31 mars 1944 hade kommissionen beviljat statsbidrag till beredskapsarbeten, kostnadsberäknade till 31,0 milj. kr. Av dessa avsågo 14,9 milj. kr. arbeten i Västernorrlands län.

Rörande den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden har kommissionen förutsatt, att mera omvälvande förändringar i den utrikespolitiska situationen måste föranleda en omprövning av de arbetsmarknadspolitiska frågeställningarna. Kommissionen har därför bedömt läget under antagandet, att några större förändringar i det yttre läget icke skulle komma att inträffa. Under angivna förutsättning har kommissionen sammanfattningsvis uttalat, att sysselsättningen inom flertalet industrier under år 1944 icke torde komma att undergå några större förändringar i förhållande till läget under slutet av 1943. En viss nedgång torde dock vara trolig inom malmbrytning och metallindustri samt inom cellulosaindustrien. Även i fråga om byggnadsindustrien torde man, under förutsättning att inga mera väsentliga förändringar i de utrikespolitiska förhållandena inträffade, kunna utgå från att sysselsättningsläget skulle förbli i stort sett oförändrat.

Departementschefen har i fråga om arbetsmarknadsläget framhållit följande.

I proposition, nr 283, till 1943 års riksdag angående åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. lämnade jag en översikt över utvecklingen på arbetsmarknaden under tiden från utbrottet av pågående stormaktskrig och fram till våren 1943. Jag erinrade därvid om, hurusom sysselsättningen, som vid krigsutbrottet var mycket hög, fortfor att vara god under de närmaste månaderna efter krigets början. Från och med våren 1940 inträdde emeller-

tid en tendens till minskad sysselsättning, vilken alltmera förstärktes under höstmånaderna samma år, samt, framför allt, under de första månaderna av år 1941. Antalet hjälpsökande arbetslösa under månaderna januari—mars 1941 utgjorde sålunda respektive 30 512, 34 900 och 33 702. Ökningen av arbetslösheten berodde framför allt på avbrytandet av handelsförbindelserna västerut — på exportsidan drabbade detta bl. a. trävaru- och massaindustrierna — samt den förlamning, som till följd av stegrade byggnadskostnader samt osäkerheten om bostadsmarknadens utveckling m. m. drabbade byggnadsindustrien, särskilt bostadsbyggandet. Sedan genom de statliga stödåtgärderna åt bostadsbyggandet byggnadsproduktionen åter börjat komma igång under sommaren 1941 samt industrien i övrigt hunnit inrätta sig efter de ändrade förhållandena, inträdde en märkbar förbättring i fråga om sysselsättningen, och under år 1942 inträdde en utpräglad brist på arbetskraft inom stora delar av näringslivet. Framförallt gjorde sig denna brist märkbar inom skogsbruket och jordbruket. För de åtgärder, som vidtogos för att bemästra denna situation, har utförligt redogjorts i förenämnda proposition, varför jag i detta sammanhang ej anser mig böra gå närmare in på desamma.

Någon större förändring i det under år 1942 inträdda arbetsmarknads-läget inträffade ej under de första månaderna av år 1943. Vad angår den fortsatta utvecklingen på arbetsmarknaden under år 1943 gav jag i nyss-nämnda proposition uttryck för en förmodan att denna skulle komma att kännetecknas av ett stabilt läge på den uppkomna höga sysselsättningsnivån. Denna förmodan har i stort sett visat sig vara riktig. Siffrorna för arbetslösheten under år 1943 ha ganska avsevärt understigit motsvarande siffror för närmast föregående år. Procentsiffran för arbetslösheten inom fackförbunden under år 1943 utgjorde sålunda 5,7 mot 7,5 år 1942. Medeltalet för hjälpsökande arbetslösa under nämnda båda år utgjorde 7 081 respektive 12 306. Nämnda genomsnittliga förbättring torde huvudsakligen bero på att de säsongmässiga variationerna i sysselsättningen under år 1943 varit betydligt mindre accentuerade än under år 1942; särskilt gäller detta årets tre första månader.

Vad angår arbetsmarknaden under den hittills förflutna delen av år 1944 framgår av arbetsmarknadscommissionens redogörelse, att antalet hjälpsökande arbetslösa i genomsnitt för månaderna januari—mars var 16 888, vilket innebär närmare en fördubbling jämfört med motsvarande tid närmast föregående år men däremot en väsentligt bättre situation än motsvarande tid 1942, då antalet hjälpsökande arbetslösa utgjorde 24 156. Oaktat sålunda läget på arbetsmarknaden under år 1943 och den hittills förflutna delen av innevarande år på det hela taget varit gynnsamt, har ökningen av antalet hjälpsökande arbetslösa inom ett par lokalt begränsade områden visat en oroväckande stegring. Detta gäller framför allt Västernorrlands samt i någon mån Värmlands län, i vilka län mer än en tredjedel (5 135 resp. 1 109) av de den 31 mars 1944 hjälpsökande arbetslösa voro hemmahörande. Motsvarande siffror ett år tidigare utgjorde endast 1 414 respektive 164. Anledningen till den försämrade arbetstillgången just i dessa båda län beror i huvudsak på de ökade avsättningssvårigheterna för pappers-, massa- och trävaror samt den minskning, som inträtt i efterfrågan på arbetskraft till skogsbruket. Då den allmänna uppmärksamheten särskilt riktats på arbetslösheten inom Västernorrlands län, vill jag här i korthet redogöra för utvecklingen å arbetsmarknaden i nämnda län samt av statsmakterna vidtagna åtgärder i syfte att lindra verkningarna av arbetslösheten därstädes.

Jag vill då till en början erinra om att i Västernorrlands län alltsedan den stora arbetslöshetskrisen i början av 1930-talet kvarstått en restarbetslöshet, vilken aldrig helt kunnat elimineras. Det genomsnittliga antalet arbetslösa i länet uppgick år 1935 till cirka 7 000, år 1936 till något mer än 5 000

samt det utpräglade högkonjunkturåret 1939 till ungefär 4 000. De första krigsåren, 1940, 1941 och 1942, utgjorde antalet arbetslösa respektive 1 927, 2 685 och 1 484. Av krigsåren uppvisar 1943 den gynnsammaste siffran eller 1 270. Att sistnämnda siffra ej är högre sammanhänger med att sysselsättningen inom länet var relativt tillfredsställande ända fram till årets sista månader. Den då inträdda försämringen har sedermera fortsatt under år 1944, vilket framgår av följande tablå.

År och månad	Hela antalet hjälpsökande	Hela antalet hjälpta	Hjälpta i procent av hjälpsökande	Sysselsatta vid beredningsarbeten			Hela antalet genom arbete hjälpta	Kontant understöd o. utbildningshjälp
				vägarbeten	vatten- o. avloppsledningsarbeten	övriga arbeten		
<i>1943</i>								
oktober	995	697	70·1	371	197	18	586	43
november	1 506	1 059	70·3	229	479	1	709	277
december	3 065	1 845	60·2	208	616	—	824	923
<i>1944</i>								
januari	4 558	3 375	74·0	260	966	—	1 226	1 950
februari	4 618	3 699	80·1	434	1 325	62	1 821	1 550
mars	5 135	4 156	80·9	703	1 419	103	2 225	1 663
april	5 477	4 382	80·0	1 004	1 534	109	2 647	1 541

Av tabellen kan utläsas, att under exempelvis januari månad 1944 cirka 27 procent av de hjälpsökande kunnat beredas sysselsättning. En jämförelse med motsvarande månad 1941 och 1942 utvisar, att av 3 740 hjälpsökande år 1941 809 eller cirka 22 procent samt av 2 837 hjälpsökande år 1942 993 eller ungefär 35 procent kunnat beredas hjälp enligt arbetslinjen.

Av tablå framgår vidare, att stegringen av de arbetslösas antal satt in på allvar först under november och december månader 1943. Då stegringen skedde mycket hastigt, gällde det för myndigheterna att snabbt kunna igångsätta lämpliga allmänna arbeten inom länet. Framför allt ifrågakommo därvid vägarbeten samt vatten- och avloppsledningsarbeten. I fråga om sistnämnda arbeten lyckades det att med tillfredsställande snabbhet igångsätta lämpliga arbeten, vilket torde sammanhänga med att dessa arbeten i ett stort antal fall utgjorde direkt fortsättning på tidigare arbeten av denna art inom samma kommuner och jämväl med det förhållandet, att vederbörande byggnadsverk på detta område hade en väl utbyggd arbetsorganisation inom länet. Antalet anställda arbetare vid nyssnämnda arbeten kunde sålunda mer än sjudubblas under tiden från oktober 1943 och fram till mars 1944. Vad angår vägarbetena måste emellertid resultatet, såvitt det avsåg att snabbt igångsätta arbetena, betecknas som mindre tillfredsställande. Det är i regel svårare att företaga förberedelsearbeten för och igångsätta vägarbeten vintertid, och vidare fanns det till en början på detta område icke någon effektiv arbetsorganisation inom länet, vilket medförde stora svårigheter, när det gällde att anskaffa arbetsledning och i övrigt ordna för arbetenas igångsättande. Antalet vid vägarbeten sysselsatta arbetare var sålunda under månaderna november, december och januari lägre än under oktober. Först med mars månad inträdde en mera markerad förbättring härutinnan. Den sålunda konstaterade oförmågan att snabbt bereda ett större antal arbetslösa sysselsättning vid vägarbeten medförde att under december och januari månader endast omkring en tredjedel av antalet hjälpsökande kunde beredas arbete.

Under februari och mars månader inträdde en förbättring i fråga om antalet vid arbeten sysselsatta, vilken emellertid huvudsakligen åstadkoms genom ökningen av vid vatten- och avloppsledningsarbeten sysselsatta arbetare. Den tydliga skillnaden i fråga om möjligheterna att snabbt kunna igångsätta lämpliga beredskapsarbeten har på intet sätt haft sin grund i att medel beviljats i mindre utsträckning till vägarbetena än till vatten- och avloppsledningsarbeten. Följande sammanställning utvisar i vilken omfattning medel ställts till förfogande för utförande av statliga och statskommunala beredskapsarbeten inom Västernorrlands län.

År och månad	Vägarbeten	Vatten- o. avloppsledningsarbeten	Övriga arbeten	Summa kronor
<i>1943</i>				
november	—	29 800	—	29 800
december	997 100	816 500	—	1 813 600
<i>1944</i>				
januari	2 231 260	2 522 600	—	4 753 860
februari	66 300	488 000	1 720 000	2 274 300
mars	3 858 200	2 040 400	53 500	5 952 100
april	1 119 800	1 110 620	1 258 220	3 488 640
Summa kronor	8 272 660	7 007 920	3 031 720	18 312 300

Under tiden från och med den 1 september 1943 har beviljats tillstånd och statsbidrag till utförande av 47 statskommunala beredskapsarbeten inom Västernorrlands län. Av dessa arbeten, vilka beräknats medföra en total kostnad av cirka 4,2 miljoner kronor och i regel avse väg- eller ledningsarbeten men i en del fall arbeten av annan art, ha före ingången av april detta år igångsatts 25 företag med en beräknad totalkostnad av cirka 3,0 miljoner kronor. Under april och början av maj ha ytterligare några sådana arbeten igångsatts inom länet.

Även på annat sätt har man sökt motverka arbetslösheten inom Västernorrland. Sålunda ha arbetsmarknadsskäl motiverat beslut om s. k. stödköp av cirka 221 000 m³ brännved från skogsägare i huvudsak inom Västernorrlands län, varigenom möjligheterna att sysselsätta folk i skogen förstärkts. Vidare har Västernorrland privilegierats vid beviljande av tillstånd till byggnadsföretag.

Jag förutsätter, att vederbörande myndigheter företaga skyndsamma åtgärder för igångsättande av ytterligare arbeten — såväl beredskapsarbeten som andra arbeten — i Västernorrlands län i den omfattning, som kan förämlas av läget på arbetsmarknaden. Sett på längre sikt bör man emellertid söka sig fram även på andra vägar för att komma till rätta med arbetslösheten inom länet, vilken i hög grad torde bero på näringslivets alltför ensidiga inriktning på för export avsedda skogsprodukter. Jag vill härvid erinra om att en av chefen för jordbruksdepartementet den 3 februari 1944 tillkallad kommitté, norrlandskommittén, för närvarande är sysselsatt med undersökningar rörande åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran i allmänhet och således jämväl torde komma att taga under övervägande förslag om åtgärder i syfte att skapa vidgade sysselsättningsmöjligheter inom Västernorrlands län.

Arbetslösheten inom byggnadsbranschen har under den gångna vintern varit ganska betydande, speciellt i de större städerna, ehuru likväl lägre än

närmast föregående vintrar, fränsett dock vintern 1942—1943. Lättnader i den begränsning av byggnadsverksamheten, som lagen om byggnadstillstånd avser, ha emellertid genomförts i den mån materielltillgången det medgivit, och sysselsättningen för byggnadsarbetare har nu blivit relativt tillfredsställande.

Fortsatt och möjligen ökad arbetslöshet inom Västernorrlands län torde vara att emotse under instundande budgetår. Även inom andra län med mera betydande cellulosaindustrier kunna sysselsättningssvårigheter befaras. Att med någon större säkerhet bedöma utvecklingen på arbetsmarknaden i övrigt låter sig icke göra. Det synes därför vara anledning att utgå från ett något ökat behov av arbetslöshetshjälp vid bedömande av ifrågasvarande anslagsbehov för budgetåret 1944/45.

Lönesättningen vid arkivarbeten.

I detta sammanhang har departementschefen anmält av arbetsmarknads-kommissionen framlagt förslag till ändrad lönesättning vid arkivarbetena.

Departementschefen har för egen del i detta ämne anfört följande.

Arbetsmarknadskommissionen har i sitt senast framlagda förslag rörande ändrad lönesättning vid arkivarbetena vidhållit sin tidigare uttalade uppfattning, att familjelön borde införas vid nämnda arbeten. Vidare har kommissionen ansett en klassificering av arbetena böra ske med hänsyn till de olika krav på utbildning m. m., som måste ställas på dem som hänvisas till arbetena. Med utgångspunkt härifrån har kommissionen verkställt en uppdelning av arkivarbetarna i två lönegrupper (A och B) med en skillnad mellan lönegrupperna av 25 kronor i månaden. Ett genomförande av kommissionens förslag skulle medföra, att här i Stockholm, där flertalet av arkivarbetarna är bosatt, lönen för en person utan försörjningsplikt, vilken är att hänföra till den lägre lönegruppen (B-gruppen) skulle sänkas från för närvarande 321 kronor i månaden till 260 kronor. För en person som är att hänföra till A-gruppen skulle lönen bli 285 kronor. Även för person, som har hustru att försörja, skulle en ganska väsentlig sänkning ske, där-est han är att hänföra till B-gruppen. För arbetare, som har hustru och ett barn att försörja, skulle ett godtagande av kommissionens förslag medföra ungefär oförändrad inkomst för B-arbetare medan A-arbetare skulle erhålla en förhöjning å 24 kronor eller således till 345 kronor i månaden. Sistnämnda belopp skulle jämväl utgöra den övre gränsen för grundlön jämte hustru- och barntillägg för arkivarbetare i Stockholm.

Av den av arbetsmarknadskommissionen åberopade s. k. Stockholmsundersökningen framgår, att av 326 personer endast 51 arkivarbetare hade försörjningsplikt gentemot barn. För dessa sistnämnda skulle således kommissionens förslag medföra, att de finge en viss förhöjning, för B-arbetare dock endast, om de hade mera än ett barn att försörja. För alla de övriga (minst 275) skulle inträda en i vissa fall ganska avsevärd försämring. Med hänsyn till att det i nuvarande tider synes motbjudande att gå med på en försämring av arkivarbetarnas levnadsvillkor och då endast ett relativt fåtal av arkivarbetarna skulle erhålla en förbättring vid införande av familjelön enligt de av arbetsmarknadskommissionen föreslagna grunderna anser jag mig ej böra tillstyrka arbetsmarknadskommissionens förslag. Jag förordar därför, att lönerna till arkivarbetarna tills vidare få utgå enligt i huvudsak för närvarande tillämpade grunder.

I fråga om lön under sjukdom åt arkivarbetare, som arbetar å hemorten, synes Kungl. Maj:t böra kunna fatta beslut.

Särskilda frågor.

Vattenavledningsföretaget Lyckebyån.

I skrivelser i januari och mars 1944 har *Lyckebyåutredningen* hemställt om anvisande av ytterligare medel för torrlägningsföretagets fullföljande. Utredningen har härom bland annat anfört, att arbetet med årännans upprensning, som beräknats kunna bliva slutfört under februari 1944, har blivit avsevärt fördröjt, enligt uppgift från entreprenören AB Skånska cementgjuteriet huvudsakligen på grund därav, att de gengasdrivna maskinerna icke utvecklade den kraft, som beräknats, och att marken varit hårdare och mera stenbunden än man antagit. Likväl uppgåves nu såsom ganska säkert, att detta arbete komme att färdigställas i god tid före utgången av budgetåret 1944/45.

Utredningen har vidare till behandling upptagit frågan om vissa ytterligare arbeten, som borde komma till utförande i samband med torrlägningsföretaget, nämligen dels byggande av nya vägar för exploatering av de torrlagda markerna, dels förvärv av ytterligare markområden för ernående av en rationell komplettering av befintliga ofullständiga jordbruk i de trakter, som beröras av åregleringsföretaget, samt för åstadkommande av lämpliga familj jordbruk, dels ock förvärv av en fastighet, som vore avsedd att i utredningens regi omvandlas till och brukas som undervisnings- och demonstrationsjordbruk i första hand till ledning för de nya kolonaten samt även i något vidare bemärkelse för hela bygden. Kostnaderna för sistnämnda båda ändamål beräknade utredningen till 100 000 kronor respektive 90 000 kronor.

Över framställningen har *lantbruksstyrelsen* avgivit utlåtande.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Till bestridande av de kostnader för vattenavledningsföretaget Lyckebyån, vilka skola stanna å statsverket, hava medel tidigare beslut redan reserverats. Lyckebyåutredningen räknar med att arbetet med vattenavledningsföretaget, vilket av olika i det föregående omnämnda anledningar dragit längre ut på tiden än som ursprungligen beräknats, under loppet av nästa budgetår skall hava fortskridit så långt, att de torrlagda områdena skola kunna i sin helhet tagas i bruk sommaren 1945. För att detta skall kunna ske har utredningen ansett det erforderligt att vissa nya vägar komma till utförande inom områdena. Kostnaderna härför, fränsett renstakningskostnaderna, har utredningen räknat med komma att bestridas av medel, som stå till statens arbetsmarknadskommissions förfogande för arbetslöshetens bekämpande. Utredningen har beräknat, att de kostnader för företaget, som förestå, komma att belöpa sig till 829 245 kronor, varav för ytterligare ersättning till entreprenören 315 000 kronor, till utgifter för bikanalerna 331 245 kronor samt för markinköp för komplettering av vissa s. k. ofullständiga jordbruk m. m. 183 000 kronor. Då för utredningen redan tillgängliga medel utgöra 620 530 kronor, har utredningen beräknat det ytterligare erforderliga beloppet till i runt tal 208 700 kronor.

Mot utredningens nyssnämnda beräkning av medelsbehovet har jag intet att invända. Emellertid har utredningen häröver hemställt om anvisande av ett belopp av 90 000 kronor för inköp av en inom torrlägningsområdet belägen fastighet, vilken skulle användas såsom demonstrationsjordbruk, i

första hand för de nya kolonaten men även för bygden i övrigt. Mot utredningens sistnämnda framställning har jag i sak intet att erinra men anser mig dock icke kunna förorda, att ifrågavarande fastighetsköp finansieras med arbetslöshetsmedel. Frågan om anvisande av statsmedel för köpet torde därför få prövas i annat sammanhang. Utredningens medelsbehov för nästa budgetår skulle således uppgå till 208 700 kronor, vilket belopp torde anvisas såsom bidrag av förskotts natur.

De medel, som tidigare reserverats för företaget, hava utgått av de jämlikt riksdagens medgivande under anslag till arbetsmarknadsreglerande åtgärder anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet. Jämväl för den fortsatta finansieringen av företaget anser jag, att man bör anlita angivna särskilda medel. På en senare prövning torde få bero, huruvida och i vilken mån ifrågavarande kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Såsom vid tidigare tillfällen framhållits kan det sannolikt vid en slutlig reglering komma att befinnas riktigast, att avdikningsmedel helt eller delvis tagas i anspråk för ändamålet och att motsvarande belopp samtidigt tillföres berörda anslag.

Komplettering av ofullständiga jordbruk.

I skrivelse den 20 januari 1944 har *Blekinge läns hushållningssällskap* hemställt om anvisande av medel för fortsatt inventering av de ofullständiga jordbruken i Blekinge län under budgetåren 1944/45 och 1945/46.

Egnahemsstyrelsen har i avgivet utlåtande tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen har i denna del anfört följande.

Som jag förut framhållit var den inventering av de ofullständiga jordbruken i Blekinge län, vartill medel första gången anvisades för budgetåret 1938/39, avsedd att pågå allenast två år. Jämlikt riksdagens medgivande ha emellertid medel anvisats för inventeringens fortsättande till och med utgången av innevarande budgetår. Blekinge läns hushållningssällskap har hemställt, att medel måtte ställas till sällskapets förfogande för inventeringens fortsättande jämväl under budgetåren 1944/45 och 1945/46.

Ifrågavarande inventeringsarbete har av skilda anledningar ej kunnat fortskrida i den takt, som från början avsetts. Någon säker uppfattning beträffande värdet av inventeringen har därför ännu ej kunnat erhållas. Sedan nu vissa förenklingar vidtagits i den ursprungligen uppgjorda inventeringsplanen räknar hushållningssällskapet, enligt vad jag erfarit, som tämligen säkert med att, därest arbetet får fortsätta enligt de nya linjerna, resultatet av inventeringen skall kunna föreligga under första hälften av år 1946.

För ernående av avsett utbyte av ifrågavarande jordbruksinventering anser jag mig böra tillstyrka, att densamma fortsättes under ytterligare två budgetår. Då å de för ändamålet tidigare anvisade medlen uppstått viss besparing, torde statens bidrag till inventeringen kunna inskränkas till högst 10 000 kronor för vardera budgetåret. Jag räknar med att nämnda belopp skall visa sig tillräckligt jämväl för anlitande av viss specialutbildad personal för inventeringen ävensom för beredande av provisorisk löneförbättring åt den med inventeringen sysselsatte konsumenten med samma belopp, som av statsmedel tidigare tillerkänts andra hos hushållningssällskapen anställda konsulenter, eller med 500 kronor. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet torde böra bestridas av de särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet.

Företagarföreningar inom vissa län.

Företagarföreningarna hava till uppgift att befordra möjligheterna för lönande småföretagsverksamhet i vederbörande län. Verksamheten omfattar dels långivning på fördelaktiga villkor samt i vissa fall subvention, dels ock konsulentverksamhet av teknisk och kommersiell natur.

Såsom bidrag till bestridande av de löpande kostnaderna för verksamheten erhålla företagarföreningarna statsbidrag från ett under tionde huvudtiteln upptaget anslag till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri. För budgetåret 1943/44 hava föreningarna tilldelats sammanlagt 60 000 kronor, fördelade på följande sätt:

Norrbottnens småindustriförening u. p. a.	kronor	9 500
Västerbottens företagareförening u. p. a.	»	9 000
Jämtlands läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Västernorrlands läns företagareförening u. p. a.	»	9 000
Gävleborgs läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Värmlands läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Bohusläns företagareförening u. p. a.	»	8 500

Summa kronor 60 000.

Samtliga hittills bildade företagarföreningar hava av staten erhållit understöd med inalles 2 654 500 kronor, därav 1 775 000 kronor såsom lån och 879 500 kronor såsom subvention.

I förevarande sammanhang har departementschefen anmält en av *norrlandskommittén* i skrivelse den 15 mars 1944 gjord framställning om anvisande av ett belopp av 70 000 kronor från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. såsom bidrag till de norrländska företagarföreningarnas administrationskostnader.

Departementschefen har anfört följande.

Företagarföreningarna ha — som jämväl norrländskommittén framhållit — visat sig fylla en betydelsefull uppgift för befordrande av småföretagsverksamheten inom de län, där sådana föreningar bildats. Jag anser därför nämnda föreningar vara förtjänta av fortsatt stöd från statsmakternas sida i form av lån och subventioner av statsmedel. Med hänsyn till det ökade stöd åt företagarföreningarna, som kan föranledas av en intensifiering av företagarföreningarnas verksamhet, torde för nästa budgetår i runt tal 1 miljon kronor böra beräknas för lån och subventioner åt företagarföreningarna.

Vad angår norrländskommitténs framställning om beräkning av medel i förevarande sammanhang för bidrag till de norrländska företagarföreningarnas administrationskostnader vill jag ej motsätta mig att under nästa budgetår från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. må utgå bidrag med högst 70 000 kronor, i den mån de för ändamålet under tionde huvudtiteln anvisade medlen visa sig ej förslå för en effektivisering av föreningarnas verksamhet. Jag förutsätter härvid att frågor om bidrag från nyssnämnda anslag prövas i samma ordning som gäller för bidrag från anslaget under tionde huvudtiteln. Frågan om denna anordnings fortsatta bestånd liksom överhuvud om sättet att budgettekniskt tillgodose behovet av medel för lån och bidrag till företagarföreningarna torde vid höstens budgetarbete böra upptagas till omprövning.

De här till företagarföreningarnas verksamhet föreslagna medlen torde böra utgå av det belopp, som, i enlighet med vad jag i det följande förordar, bör få disponeras av Kungl. Maj:t för främjande av företagsverksamhet.

Bidrag till planläggning av vissa anläggningsarbeten.

För planläggning av beredskapsarbeten utgår för närvarande statsbidrag enligt samma procentsats, som kan beräknas komma att utgå för själva arbetets utförande.

I skrivelse den 5 maj 1944 har *investeringsutredningen* framlagt förslag om ändring i vissa fall av de nu tillämpade grunderna. Utredningen anför härom bland annat, att under utredningsarbetets gång i fråga om kommunala investeringsobjekt den erfarenheten vunnits, att i flertalet fall kommunerna själva igångsatt och med egna medel bekostat erforderliga utredningar. I några fall hade emellertid — särskilt där fråga varit om planläggning av mera omfattande vatten- och avloppsföretag — det önskvärda utredningsarbetet i mer eller mindre hög grad blivit eftersatt beroende på otillfredsställande ekonomiska resurser med påföljd att ur investeringsutredningens synpunkt önskvärda arbeten icke kunnat erhållas. Inom utredningen hade för den skull i samråd med statens arbetsmarknadskommission utarbetats ett förslag till modifierade statsbidragsgrunder. Vid konstruktionen av den nya bidragsskalan, vilken endast skulle ligga till grund vid fastställandet av statsbidrag till planläggningskostnader, hade utredningen utgått från att flertalet av de kommuner, vilka enligt nu gällande bidragsskala skulle erhålla endast 20 procents bidrag för dessa speciella kostnader, som regel skulle erhålla ett bidrag av 50 procent. Förslagets innebörd framgår av en i propositionen intagen tabell.

Under hänvisning till det anförda har investeringsutredningen i samråd med statens arbetsmarknadskommission hemställt, att till statens arbetsmarknadskommissions förfogande måtte ställas 500 000 kronor från det å allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44 uppförda anslaget för planering av allmänna arbeten.

Departementschefen har beträffande föreliggande fråga anfört följande.

Jag delar investeringsutredningens uppfattning angående angelägenheten av att de kommunala arbetsobjekt, som anses vara lämpliga att igångsättas för bekämpande av arbetslösheten, skyndsamt och noggrant detaljplaneras. I många fall torde en förutsättning härför vara att statsbidrag utgår till kostnaderna för en dylik planering. Då hittills tillämpade grunder för statsbidrag icke synas innebära en tillräcklig stimulans för att erforderliga detaljplaneringar i tid skola komma till stånd, torde försöksvis de av investeringsutredningen föreslagna nya grunderna böra tillämpas. Jag har därför för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att bifalla utredningens förevarande framställning. De ökade möjligheterna för kommunerna att erhålla statsbidrag till planläggningsarbeten har jag ansett lämpligt att i förevarande sammanhang bringa till riksdagens kännedom.

Medelsbehovet för budgetåret 1944/45.

Vad angår medelsbehovet för arbetsmarknadskommissionens centrala förvaltning m. m. har Kungl. Maj:t ur kommissionens avlöningsanslag, vilket för innevarande budgetår är upptaget till 6,0 miljoner kronor, för budgetåret 1943/44 ställt till kommissionens förfogande sammanlagt 9,6 miljoner kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t ur omkostnadsanslaget, vilket för innevarande budgetår är upptaget till 3,5 miljoner kronor, för budgetåret 1943/44 ställt till kommissionens förfogande sammanlagt 4,65 miljoner kronor.

I fråga om medelsbehovet för nästa budgetår har *departementschefen* anfört följande.

Vid sin uppskattning av medelsbehovet för arbetsmarknadsreglerande åtgärder under nästa budgetår har arbetsmarknadskommissionen, i avsaknad av säkra hållpunkter för ett bedömande av utvecklingen på arbetsmarknaden på längre sikt, räknat med att behov av arbetslöshetslindrande åtgärder kommer att bli av ungefär samma omfattning, som beräknats för senare hälften av innevarande budgetår. Med utgångspunkt härifrån och med beaktande att en viss säkerhetsmarginal borde finnas för oförutsedda händelser i ur sysselsättningssynpunkt negativ riktning har kommissionen uppskattat medelsbehovet under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. för nästa budgetår till 67,5 miljoner kronor. Under antagande att Kungl. Maj:t skulle finna ett belopp av 500 000 kronor tillfyllest för främjande av företagsverksamhet m. m., har kommissionen föreslagit, att ifrågavarande anslag upptages till 68 miljoner kronor. Till Kostnader för överflyttning av arbetskraft har kommissionen ansett böra anvisas ett belopp av 20 miljoner kronor eller 30 miljoner kronor mindre än som anvisats för ändamålet för innevarande budgetår.

Arbetsmarknadskommissionens beräkningar rörande medelsbehovet torde i stort sett kunna godtagas. Under förutsättning att arbetslösheten under nästa budgetår blir av i stort sett samma karaktär som innevarande budgetår, d. v. s. föranledd av säsongmässiga variationer i sysselsättningen eller av lokalt begränsad minskning i arbetstillgången torde medelsbehovet under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. kunna uppskattas till 68 miljoner kronor under nästföljande budgetår. Härav bör emellertid för främjande av företagsverksamhet ett större belopp än det av kommissionen förutsatta stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Jag anser mig böra räkna med att Kungl. Maj:t för sistnämnda ändamål skall äga disponera i runt tal 2,5 miljoner kronor. Skulle en mera omfattande arbetslöshetskris inträffa under budgetåret, är avsikten att igångsätta ett betydande antal arbetsföretag, finansierade från å allmän beredskapsstat uppförda anslag. Även vid en begränsad ökning av arbetslösheten, som kräver igångsättandet av arbeten utöver den ram, som nu ifrågavarande anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. medgiver, torde arbetsföretag, finansierade från särskilda för detta läge avsedda anslag å beredskapsstaten, böra igångsättas.

I förevarande sammanhang vill jag anmäla, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 2 oktober 1943 hemställt, att medel måtte ställas till styrelsens förfogande för utgivande av ersättning till entreprenören för den s. k. Sandöbron, Skånska Cementaktiebolaget, för vissa merkostnader och tillägsarbeten å bron i anslutning till träffad överenskommelse i anledning av ett under bron byggd inträffat ras. Framställningen är för närvaran-

de föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vid bifall till framställningen, vartill skäl synes föreligga, torde anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. komma att belastas med ca 555 000 kronor, medan ett belopp av ungefär 280 000 kronor synes böra utgå från sjätte huvudtitelns reservationsanslag till byggande av broar.

Kostnaderna för att tillgodose arbetsmarknadens bristområden med arbetskraft torde alltjämt böra hållas skilda från utgifterna för arbetslöshetsändamål. För bestridande av ifrågavarande kostnader torde förslag i annat sammanhang böra framläggas om äskande av medel å allmän beredskapsstat I för budgetåret 1944/45 under anslag till Kostnader för överflyttning av arbetskraft.

Jämväl kostnaderna för arbetsmarknadskommissionens centrala förvaltning, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna, bliva beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden under nästa budgetår. De härutinnan uppgjorda kostnadskalkylerna kunna därför endast bliva approximativa. Som framgår av den lämnade redogörelsen ha de för innevarande budgetår anvisade anslagen till såväl avlöningar som omkostnader (6 000 000 respektive 3 500 000 kronor) måst betydligt överskridas. Då regleringsåtgärderna på arbetsmarknaden måste antagas komma att jämväl under nästa budgetår bliva av betydande omfattning, synes en höjning av anslagen till arbetsmarknadsregleringens administration vara oundviklig. Å andra sidan torde den faktiska medelsförbrukningen under innevarande budgetår icke böra vara utslutande vägledande vid anslagsberäkningen. Med hänsyn till svårigheterna att nu kunna bedöma utvecklingen synes anslagsberäkningen böra grundas på antagandet att den nuvarande medelsförbrukningen kan bringas att nedgå. Enligt vad jag erfarit har överstyrelsen för yrkesutbildning för avsikt att inom de närmaste dagarna inkomma med förslag om överflyttning till överstyrelsen av arbetsmarknadskommissionens yrkesutbildningsverksamhet. Ett genomförande av nämnda förslag bör medföra en viss minskning av utgifterna å kommissionens avlönings- och omkostnadsanslag. Jag beräknar därför anslaget för nästa budgetår till Statens arbetsmarknadskommission: Avlöningar till 7 500 000 kronor och till Statens arbetsmarknadskommission: Omkostnader till 4 000 000 kronor.

Utskottet.

Departementschefens redogörelse för hittills vidtagna åtgärder för arbetsmarknadens reglering föranleder ej erinran från utskottets sida.

Enligt 14 § kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet ankommer det på arbetslöshetskommissionen (numera statens arbetsmarknadskommission) att, där så prövas lämpligt, bestämma, att endast arbetslösa tillhörande vissa yrken må åtnjuta arbetslöshetshjälp. I arbetslöshetskommissionens år 1938 utgivna Råd och anvisningar rörande hjälpverksamheten för arbetslösa meddelas, att kommissionen med stöd av denna bestämmelse beslutat avstängning från dylik hjälp »beträffande sådana yrkesgrupper, där arbetslösheten i allmänhet har en säsongmässig karaktär och där sålunda arbetslöshetsperioderna uppträda med viss förutsebar regelbundenhet eller där efterfrågan på arbetskraft som regel är större än tillgången». Avstängning innebär icke, att arbetslösa inom ifrågavarande yrkesgrupper helt uteslutas från arbetslöshetshjälp, men väl att möjligheten att erhålla dylik hjälp blir beroende av dispens av arbetsmarknadskommissionen. Till de avstängda yrkena hänföras

för närvarande enligt vad utskottet inhämtat jordbruks-, skogs- och flottnings-, tegelbruks- samt husligt arbete.

Yrkandet i de likalydande motionerna I: 348 och II: 544 avser att frigöra skogsarbetarna från ifrågavarande dispenstvång. Utan tvivel har detta tvång varit ägnat att skapa irritation, och utskottet vill i likhet med motionärerna ifrågasätta om sådant tvång beträffande ifrågavarande yrkesgrupp numera kan anses vara av förhållandena påkallat. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tager detta spörsmål under övervägande och giver arbetsmarknads-kommissionen de direktiv, som därav må föranledas.

För slutförandet av *vattenledningsföretaget Lyckebyån* beräknas ett belopp av 208 700 kronor erforderligt utöver det belopp av 620 530 kronor, som redan ställts till förfogande för ändamålet. Beloppet föreslås skola anvisas såsom bidrag av förskotts natur. På en senare prövning förutsättes få bero, huruvida och i vilken mån ifrågavarande kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Det är enligt utskottets mening angeläget, att de avsevärda arealer odlingsbar mark, om vilka det här är fråga, så snart som möjligt kunna utnyttjas för produktionen. Ehuru de återstående kostnaderna äro stora, tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Vidkommande lyckebyå-utredningens förslag om anvisande av medel för inköp av en inom torrläggningens område belägen fastighet — vilken skulle begagnas för demonstrationsjordbruk och till vilken skulle förläggas en planerad yrkesskola för utbildning av jordbruksarbetare i jordbrukets alla speciella grenar — vill utskottet framhålla, att denna fråga icke synes tillräckligt utredd. Sålunda har utredningen icke angivit hur huvudmannaskapet för skolan skulle ordnas. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att ifrågavarande fastighetsköp icke bör finansieras med arbetslöshetsmedel, och förutsätter, att riksdagen beredes tillfälle att i annat sammanhang pröva ifrågavarande förslag.

Försöksinventeringen av *ofullständiga jordbruk* i Blekinge län föreslås skola få fortgå ytterligare två budgetår. Statens bidrag till inventeringen beräknas uppgå till 10 000 kronor för vardera budgetåret. Utskottet får erinra om att medel till ifrågavarande ändamål första gången anvisades för budgetåret 1938/39 och att inventeringen då avsågs skola pågå allenast två år. Först sedan numera vissa förenklingar vidtagits i den ursprungligen uppgjorda inventeringsplanen beräknas resultatet av inventeringen kunna föreligga under senare hälften av budgetåret 1945/46. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, men vill med anledning av tidsutdräkten med arbetets slutförande framhålla angelägenheten av att man vid fortsatt försöksinventering söker erhålla så enkla metoder, att de vid eventuell tillämpning i större skala kunna beräknas med rimlig kostnad giva resultat inom en avsevärt kortare tid än den hittills bedrivna verksamheten tagit i anspråk.

Vad angår *företagarföreningarna* delar utskottet departementschefens uppfattning, att de äro förtjänta av fortsatt stöd från statsmakternas sida i form av lån och subventioner av statsmedel. Vad departementschefen i övrigt anfört beträffande ifrågavarande föreningar föranleder ej erinran från utskottets sida.

Utskottet vill erinra om att understöd till kostnaderna för *planläggning av kommunala arbeten*, som anses vara lämpliga att igångsättas för bekämpande av en motsedd arbetslöshet, enligt uttalande av fjolårets riksdag under höst-sessionen (skrivelse nr 515) kan utgå i form av förskott å det bidrag av arbetslöshetsmedel, som belöper å nämnda arbeten. Förskotten bestridas av det belopp å 10 000 000 kronor, vilket för innevarande budgetår ställts till förfogande på allmän beredskapsstat för planering av allmänna arbeten, och äro avsedda att slutligt belasta detta anslag, därest de planerade arbetena icke komma till utförande eller statsbidrag till deras utförande av annan anledning icke kommer att utgå. Vad departementschefen i här ifrågavarande sammanhang anfört rörande försöksvis tillämpning av nya grunder för beräkningen av berörda understöd föranleder ej erinran från utskottets sida.

Vad slutligen angår Kungl. Maj:ts beräkning av *medelsbehovet* vill utskottet fästa uppmärksamheten vid att kostnaderna för att tillgodose arbetsmarknadens bristområden med arbetskraft äro avsedda att bestridas från anslag till kostnader för överflyttning av arbetskraft, som enligt ett av utskottet i annat sammanhang tillstyrkt förslag skall uppföras å allmän beredskapsstat. Däremot äro utgifterna för arbetslöshetsändamål liksom kostnaderna för arbetsmarknadskommissionens centrala förvaltning, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna avsedda att bestridas från förevarande anslag. Då ifrågavarande kostnader bliva beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden under nästa budgetår kunna kostnadskalkylerna såsom departementschefen framhållit endast bliva approximativa. Under erinran härom tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag jämväl i anslagsfrågan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1944/45 anvisa

a) till *Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar* ett förslagsanslag av 7 500 000 kronor,

b) till *Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Omkostnader* ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor,

c) till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* ett reservationsanslag av 68 000 000 kronor,

II. att de likalydande motionerna I: 348 och II: 544 må anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 20 juni 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Sven Larsson, Bernhard Nilsson, Holmström, Heiding, Karl Andersson, Gustaf Iwar Anderson, Johan Eric Ericson, Albertsson*, och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Persson* i Tidaholm, *Isacsson, Pettersson* i Dahl, *Andersson* i Malmö, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Nilsson* i Steneberg och *Lundberg* i Hälsingborg.
